

Asiantuntijalausunto

Anu Autio

vs. perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja, Espoon kaupunki
Sosiaali- ja terveystieteiden lautakunta 28.10.2022 klo 9.00 / HE 191/2022 vp

Vammaispalvelulain uudistus on erittäin tärkeä lakiuudistus. Sen tehtävänä on turvata pienen vähemmistön välttämättömien sosiaalipalvelujen saanti.

- Keskeisimmät huomioni tässä lausunnossa liittyvät siihen, miten kestävä uudistus esitetyssä muodossa on.
- Ehdotan uuteen vammaispalvelulakiesitykseen seuraavia muutoksia:
 - **Soveltamisalaa tulisi rajata ja säännöksiä selkeyttää**
 - **Palvelujen laajennukset ja oikeuksien vahvistukset tulisi tehdä vaiheittain**
 - **Lain voimaantuloa tulisi siirtää**
 - **Lain todelliset kustannusvaikutukset tulisi huomioida hyvinvointialueiden rahoituksessa täysimääräisesti**
- Esityksen liitteeseen olen koonnut yksittäisiin pykäliin ja palveluihin liittyviä korjausesityksiä.

1) Soveltamisalaa tulisi rajata ja säännöksiä selkeyttää

- Erityisesti palvelut, joissa asiakkaalle muodostuu subjektiivinen oikeus, tulisi muotoilla tarkkarajaisemmin.
 - Lakiesityksessä tulisi hyödyntää nykyisen vammaispalvelulain muotoiluja mahdollisimman paljon, koska näiden tulkintakäytäntö on jo muodostunut.
- Lakiesitykseen tulisi palauttaa soveltamisalaan vaatimus toimintakyvyn olennaisesta heikentymisestä sekä rajaus siitä, että avun, tuen ja huolenpidon tarve ei ole normaalia ikäkauteen liittyvää.
 - Esityksessä oleva rajaus tämän lain palvelujen välttämättömyydestä asiakkaalle tulee säilyttää.
- Lain soveltamisalasta tulisi poistaa sosiaalisen toimintarajoitteen käsite, joka ei perustu YK:n vammaissopimuksen määritelmään vammaisuudesta.

Lain keskeisin heikkous on voimakkaiden subjektiivisten oikeuksien myöntäminen epäselvin ja rajaamattomin perusteluin.

Vahvat oikeudet yhdistettynä huomattavan laveaan pykälämuotoiluun tuottavat vaikeasti ennakoitavaa soveltamiskäytäntöä.

2) Palvelujen laajennukset ja oikeuksien vahvistukset tulee tehdä vaiheittain

- Subjektiivisia oikeuksia ei tässä vaiheessa tulisi laajentaa nykyainsäädännöstä, vaan esityksen palveluista erityinen osallisuuden tuki, tuettu päätöksenteko, lyhytaikainen huolenpito ja valmennus säädettäisiin hyvinvointialueen yleisen järjestämisvelvollisuuden palveluina.
- Kehitysvammalain työtoimintaa koskevat pykälät tulisi jättää voimaan siihen saakka, kunnes työelämäosallisuutta koskeva uusi lainsäädäntö saadaan voimaan.

Uusien palvelujen kirjaaminen suoraan subjektiivisen oikeuden palveluina tekee muutoksesta hallitsemattoman ja siten palvelujärjestelmän sekä asiakkaiden kannalta kestävämmän.

3) Lain voimaantuloa tulee siirtää

- Lakiesityksen voimaantuloa tulisi siirtää siten, että uusi vammaispalvelulaki astuisi voimaan 1.1.2024 (uudet palvelut vasta 1.1.2025).
- Kehitysvammalakiin tulisi tehdä kuitenkin 1.1.2023 muutokset, joilla turvataan
 - koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon toteutus kuntien kouluissa sekä
 - rajoitustoimenpiteiden ja tahdosta riippumattoman hoidon järjestäminen hyvinvointialueella, ml. Etevan kehitysvammapsykiatristen palvelujen siirto HUS-yhtymälle.

Korkeintaan muutaman viikon, ehkä vain päivien siirtymäaikataulu on kestävä:
esitys kuormittaa kohtuuttomasti hyvinvointialueiden viranhaltijoita kuten sosiaalityöntekijöitä jo muutenkin vaikeassa ajankohdassa ja aiheuttaa sekavuutta vammaisten ihmisten palveluihin.

4) Lain todelliset kustannusvaikutukset tulee huomioida hyvinvointialueiden rahoituksessa täysimääräisesti

- Muutoksessa tulisi tuoda realistisesti esiin lain kustannusvaikutukset rajoittumatta annettuun 22 miljoonan euron reunaehtoon.
- Rahoitus kustannuksiin tulee turvata täysimääräisesti hyvinvointialueille, jotta lakiuudistus ei aja hyvinvointialueita vastaavasti heikentämään muiden kuntalaisten palveluja rahoituksen puuttuessa.

Vammaispalveluihin käytetään tällä hetkellä 2,6 miljardia euroa, joten on selvää, ettei 0,8 % lisärahoitus kata edes inflaation tai henkilöstön palkankorotusten vaikutuksia, saati lain uusia palveluja ja vahvistettuja oikeuksia.

Lakiesityksessä hyviä, kannatettavia uudistuksia ovat erityisesti:

- Ikääntymisrajaus kohdentaa palveluja tarkoituksenmukaisemmin.
- Kuntouttavasta varhaiskasvatuksesta tulee luopua vanhentuneena palveluna.
- Asiakasmaksut tulee periä yhdenvertaisesti.
- Koululaisten aamu- ja iltapäivähoidon tuottaminen kouluissa sallittava.

Kiitos!

Anu Autio
vs. perhe- ja sosiaalipalvelujen johtaja

Espoon kaupunki

p. 043 8259890
anu.autio@espoo.fi

Twitter: @anu_autio

LinkedIn: www.linkedin.com/in/autioanu